

MECHANISMS OF YOUTH IDENTITY FORMATION IN THE CONTEMPORARY CULTURAL SPACE

Obidjon Gulamov

PhD, Acting Associate Professor

Tashkent University of Architecture and Construction

obidgulomov03@gmail.com

Tashkent, Uzbekistan

ABOUT ARTICLE

Key words: identity, youth, cultural space, cultural communication, national identity, globalization, values, digital culture, socialization, cultural transformation.

Received: 18.08.26

Accepted: 19.08.26

Published: 20.08.26

Abstract: This article provides a socio-philosophical analysis of the mechanisms underlying the formation of youth identity within the contemporary cultural space. The processes of globalization, digitalization, the rapid development of information and communication technologies, and the expansion of intercultural communication significantly influence the content and forms of youth identity. The study examines the theoretical and methodological foundations of the identity phenomenon, its axiological, cultural, and communicative determinants, as well as the specific features of its formation based on the harmony of national and universal values. Furthermore, the article substantiates the prospects and priority directions for the development of youth identity in the modern cultural environment.

ZAMONAVIY MADANIY MAKONDA YOSHLAR IDENTIKLIGINING SHAKLLANISH MEKANIZMLARI

Obidjon G'ulamov

Toshkent arxitektura-qurilish universiteti

dotsent vazifa bajaruvchi, (PhD)

Toshkent, O'zbekiston

MAQOLA HAQIDA

Kalit so'zlar: identiklik, yoshlar, madaniy makon, madaniy kommunikatsiya, **Annotatsiya:** Mazkur maqolada zamonaviy madaniy makon sharoitida yoshlar

milliy identiklik, globallashuv, qadriyatlar, raqamli madaniyat, ijtimoiylashuv, madaniy transformatsiya.

identikligining shakllanish mexanizmlari ijtimoiy-falsafiy jihatdan tahlil qilinadi. Globallashuv, raqamlashtirish, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining rivojlanishi va madaniyatlararo kommunikatsiyaning kengayishi yoshlar identikligining mazmuni hamda namoyon bo'lish shakllariga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Tadqiqotda identiklik fenomenining nazariy-metodologik asoslari, uning aksiologik, madaniy va kommunikativ determinantlari hamda milliy va umuminsoniy qadriyatlar uyg'unligi asosida shakllanish xususiyatlari ochib berilgan. Shuningdek, zamonaviy madaniy makonda yoshlar identikligini rivojlantirishning istiqbollari va ustuvor yo'nalishlari asoslangan.

МЕХАНИЗМЫ ФОРМИРОВАНИЯ ИДЕНТИЧНОСТИ МОЛОДЕЖИ В СОВРЕМЕННОМ КУЛЬТУРНОМ ПРОСТРАНСТВЕ

Обиджон Гуламов

Ташкентский университет архитектуры и строительства

Исполняющий обязанности доцента, PhD

Ташкент, Узбекистан

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: идентичность, молодежь, культурное пространство, культурная коммуникация, национальная идентичность, глобализация, ценности, цифровая культура, социализация, культурная трансформация.

Аннотация: В данной статье с социально-философских позиций анализируются механизмы формирования идентичности молодежи в условиях современного культурного пространства. Глобализация, цифровизация, развитие информационно-коммуникационных технологий и расширение межкультурной коммуникации оказывают существенное влияние на содержание и формы проявления молодежной идентичности. В исследовании раскрываются теоретико-методологические основы феномена идентичности, его аксиологические, культурные и коммуникативные детерминанты, а также особенности формирования на основе гармонизации национальных и общечеловеческих ценностей. Кроме того, обоснованы перспективы и приоритетные направления развития молодежной идентичности в современном культурном пространстве.

Kirish. XXI asrning globallashuv, raqamlashtirish va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining mislsiz sur'atlarda rivojlanishi bilan tavsiflanuvchi yangi sivilizatsion bosqichi inson identikligi masalasini zamonaviy ijtimoiy-gumanitar fanlarning markaziy tadqiqot obyektlaridan biriga aylantirdi. Ayniqsa, yoshlar identikligining shakllanish mexanizmlari zamonaviy madaniy makonning transformatsion xususiyatlari bilan chambarchas bog'liq bo'lib, bu jarayon milliy va umuminsoniy qadriyatlar, an'anaviy va innovatsion madaniyat, real va virtual borliq o'rtasidagi murakkab o'zaro ta'sirlar tizimida kechmoqda. Natijada identiklik endilikda faqat biologik yoki ijtimoiy mansublik ko'rsatkichi sifatida emas, balki shaxsning madaniy xotirasi, aksiologik tanlovi, kommunikativ tajribasi va sotsiomadaniy o'zini anglashining integral ifodasi sifatida namoyon bo'lmoqda.

Identiklik fenomenining nazariy asoslarini tadqiq etgan ingliz faylasufi Jon Lokk "shaxsiy identiklik inson ongining uzluksizligi va xotira bilan bog'liq bo'lgan o'z-o'zini anglash jarayonidir", deb ta'kidlaydi [1, p. 335]. Ushbu yondashuv identiklikning psixologik va individual jihatlarini yoritgan bo'lsa, keyingi davrlarda mazkur fenomenning ijtimoiy va madaniy determinantlari chuqurroq o'rganila boshlandi. Xususan, U. Jeyms "ijtimoiy men" konsepsiyasini ilgari surib, "inson o'zini boshqalarning unga bo'lgan munosabati orqali anglaydi" deb hisoblaydi [2, p. 294]. Mazkur fikr identiklikning kommunikativ tabiatini ochib berishi bilan ahamiyatlidir. Chunki zamonaviy madaniy makonda yoshlar o'z identikligini aynan kommunikativ munosabatlar, axborot almashinuvi va virtual muloqotlar jarayonida shakllantirmoqda.

Amerikalik sotsiolog Jorj Gerbert Mid esa identiklikni ijtimoiy interaksiya mahsuli sifatida talqin qilib, "shaxs o'zligini ijtimoiy tajriba va muloqot vositasida quradi" degan nazariyani ilgari surgan [3, p. 135]. Midning ushbu qarashi bugungi raqamli madaniyat sharoitida alohida dolzarblik kasb etadi. Chunki internet tarmoqlari, virtual platformalar va ijtimoiy media maydonlari yoshlarning ijtimoiylashuv mexanizmlarini tubdan o'zgartirib, identiklikning yangi shakllarini yuzaga keltirmoqda. Tadqiqotchilar qayd etganidek, zamonaviy yoshlar identikligi tobora ko'proq virtual kommunikatsiya, raqamli madaniyat va global axborot oqimlari ta'sirida shakllanmoqda. Bu holat esa identiklikning ko'p qatlamli va dinamik xarakter kasb etishiga olib kelmoqda.

Globalashuv nazariyasining yirik vakillaridan biri Manuel Kastels "tarmoq jamiyati" konsepsiyasini ishlab chiqib, "zamonaviy inson o'z identikligini nafaqat mahalliy ijtimoiy muhit, balki global axborot tarmoqlari orqali ham shakllantiradi" deb yozadi [4, p. 28]. Mazkur konsepsiya yoshlar identikligining shakllanish mexanizmlarini tushunishda muhim metodologik asos bo'lib xizmat qiladi. Chunki bugungi kunda yoshlarning dunyoqarashi, qadriyatlar tizimi va

madaniy orientatsiyalari transmilliy kommunikatsion maydonlar ta'sirida rivojlanmoqda. Shu jihatdan identiklikni faqat milliy yoki hududiy mezonlar orqali izohlash yetarli emas, balki uni global va lokal omillar sintezi sifatida talqin etish zarurati yuzaga kelmoqda.

Fransuz faylasufi Jan Bodriyar esa postmodern jamiyatni "simulyatsiyalar makoni" sifatida tavsiflab, "reallik va virtual reallik o'rtasidagi chegaralar tobora yo'qolib bormoqda" degan g'oyani ilgari suradi [5, p. 3]. Bodriyar tomonidan ilgari surilgan mazkur konsepsiya yoshlar identikligining raqamli makondagi transformatsiyasini tahlil qilishda alohida nazariy ahamiyat kasb etadi. Chunki virtual platformalarda shakllanayotgan "raqamli men", "virtual o'zlik" va "ko'p qatlamli identiklik" fenomenlari shaxsning an'anaviy identifikatsiya modellarini sezilarli darajada o'zgartirmoqda. Natijada yoshlar identikligi real va virtual madaniy makonlarning murakkab integratsiyasi natijasida shakllanayotgan ko'p darajali sotsiomadaniy hodisaga aylanmoqda.

Zamonaviy o'zbek olimlari ham mazkur masalaning ayrim jihatlariga alohida e'tibor qaratmoqdalar. Jumladan, I. Sodiqov raqamli makonda madaniy identifikatsiya masalasini tahlil qilar ekan, "internet, ijtimoiy tarmoqlar va virtual hamjamiyatlar shaxs identifikatsiyasining yangi shakllarini yuzaga keltirmoqda", deb ta'kidlaydi [6, b. 5]. Tadqiqotchining fikricha, raqamli muhit yoshlar madaniy o'zligini transformatsiya qiluvchi eng faol omillardan biriga aylanmoqda. Xuddi shuningdek, J. Uzakov "virtual madaniy manbalar yoshlar ongida yangi madaniy kodlar va qadriyatlar tizimini shakllantirmoqda", degan xulosaga keladi [7, b. 453]. Ushbu qarashlar yoshlar identikligining shakllanishida madaniy-kommunikativ omillarning hal qiluvchi o'rin tutayotganini ko'rsatadi.

Shu tariqa, zamonaviy madaniy makonda yoshlar identikligining shakllanish mexanizmlarini tadqiq etish nafaqat nazariy, balki amaliy ahamiyatga ham ega bo'lib, u yoshlarning ma'naviy barqarorligini ta'minlash, milliy identiklikni mustahkamlash, madaniy xavfsizlikni saqlash hamda global va lokal qadriyatlar uyg'unligini shakllantirishning muhim omillaridan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Mazkur holat tadqiqot mavzusining dolzarbligini belgilab, uning ijtimoiy-falsafiy mohiyatini chuqur o'rganish zaruratini yuzaga keltiradi.

Muhokama va natijalar. Zamonaviy madaniy makonda yoshlar identikligining shakllanish mexanizmlarini nazariy jihatdan tahlil qilish identiklik fenomenining mohiyatini shaxs, jamiyat va madaniyat o'rtasidagi murakkab o'zaro munosabatlar tizimi orqali anglashni taqozo etadi. Bugungi globallashuv va raqamlashtirish jarayonlari natijasida identiklik masalasi nafaqat sotsiologiya, psixologiya yoki madaniyatshunoslikning, balki ijtimoiy falsafaning ham markaziy tadqiqot obyektlaridan biriga aylanmoqda. Chunki identiklik insonning o'zini muayyan ijtimoiy-madaniy makon bilan bog'lash, o'z o'rnini anglash va ma'lum qadriyatlar tizimiga

mansublik hissini shakllantirish jarayonining konseptual ifodasidir. Ayniqsa, yoshlar identikligi ijtimoiy transformatsiyalar, madaniy almashinuvlar va kommunikativ jarayonlarning eng faol ta'siriga uchraydigan ijtimoiy hodisalardan biri sifatida namoyon bo'lmoqda.

Nazariy jihatdan identiklik fenomeni ilk bor klassik falsafiy tafakkurda shaxsning o'zini anglash muammosi bilan bog'liq holda talqin etilgan. Jon Lokk identiklikni inson ongining uzluksizligi va xotira bilan bog'liq hodisa sifatida izohlab, shaxs o'zining avvalgi tajribalarini anglash orqali o'zligini saqlab qolishini ta'kidlagan. Keyinchalik Uilyam Jeyms, Jorj Gerbert Mid va Charlz Kuli kabi olimlar identiklikning ijtimoiy tabiatiga e'tibor qaratib, inson o'zligini boshqalar bilan muloqot va ijtimoiy tajriba jarayonida shakllantirishini asoslab berdilar. Shu ma'noda identiklik individual ong mahsuli bo'lish bilan birga, ijtimoiy va madaniy muhit ta'sirida shakllanuvchi dinamik konstruktsiya sifatida ham namoyon bo'ladi.

XX asrning ikkinchi yarmidan boshlab identiklik masalasiga yangi metodologik yondashuvlar shakllandi. Erik Erikson identiklikni insonning ijtimoiy va psixologik rivojlanishidagi markaziy kategoriya sifatida talqin qilib, aynan yoshlik davrini identiklikning faol shakllanish bosqichi deb baholadi. Uning fikricha, yoshlar o'z hayotiy maqsadlari, qadriyatlari va ijtimoiy rollarini aniqlash jarayonida identiklik inqirozini boshdan kechiradilar va aynan ushbu jarayon ularning keyingi hayotiy pozitsiyasini belgilaydi. Mazkur nazariya yoshlar identikligini o'rganishda muhim nazariy asoslardan biri hisoblanadi.

Zamonaviy sotsial-falsafiy tafakkurda Entoni Giddens identiklikni refleksiv loyiha sifatida tavsiflaydi. Olimning fikricha, zamonaviy inson doimiy ravishda o'z hayotiy tajribalarini qayta ko'rib chiqadi, yangi ijtimoiy vaziyatlarga moslashadi va shu asosda o'z identikligini yangidan quradi. Bu holat ayniqsa yoshlar orasida yaqqol namoyon bo'lib, ular bir vaqtning o'zida milliy madaniyat, global axborot makoni va virtual kommunikativ muhit ta'sirida shakllanayotgan ko'p qatlamli identiklik modellarini hosil qilmoqda. Natijada identiklik statik emas, balki doimiy ravishda yangilanib boruvchi sotsiomadaniy jarayonga aylanmoqda.

Manuel Kastels tomonidan ishlab chiqilgan "tarmoq jamiyati" nazariyasi yoshlar identikligini tushunishda alohida ahamiyatga ega. Kastels zamonaviy jamiyatda axborot oqimlari va kommunikativ tarmoqlar insonning ijtimoiy mavqeini, dunyoqarashini va o'zligini anglash mexanizmlarini belgilab berayotganini ta'kidlaydi. Uning konsepsiyasida identiklik uch turga — legitim identiklik, qarshilik identikligi va loyihaviy identiklikka ajratiladi. Yoshlar orasida ayniqsa loyihaviy identiklikning keng tarqalayotgani kuzatiladi. Chunki zamonaviy yoshlar o'z hayot strategiyalarini mustaqil ravishda shakllantirishga, o'zining individual rivojlanish modelini yaratishga intilmoqda. Bu esa identiklikning yangi, innovatsion shakllarini yuzaga keltirmoqda.

Madaniy-kommunikativ muhit identiklikning shakllanishida asosiy determinantlardan biri hisoblanadi. Chunki madaniyat insonning qadriyatlari, me'yorlari, ramzlari va ma'nolar tizimini o'zida mujassamlashtiradi. Ernst Kassirer madaniyatni "ramzlar olami" sifatida talqin qilib, inson o'zligini aynan madaniy belgilar va ramzlar vositasida anglashini ta'kidlaydi. Shu nuqtayi nazardan zamonaviy madaniy makon yoshlarning identifikatsiya jarayonlarini shakllantiruvchi murakkab semantik tizim sifatida faoliyat yuritadi. Unda ta'lim muassasalari, oila, ommaviy axborot vositalari, internet platformalari va ijtimoiy tarmoqlar birgalikda yoshlar dunyoqarashini shakllantiruvchi kommunikativ institutlar vazifasini bajaradi.

Globallashuv jarayonlari identiklikning shakllanish mexanizmlariga ikki tomonlama ta'sir ko'rsatmoqda. Bir tomondan, global kommunikatsiyalar yoshlarning dunyoqarashini kengaytirib, umuminsoniy qadriyatlarga integratsiyalashuv imkoniyatlarini yaratmoqda. Ikkinchi tomondan esa ommaviy madaniyat va standartlashtirilgan madaniy mahsulotlarning keng tarqalishi milliy identiklikning ayrim jihatlariga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu sababli zamonaviy ilmiy adabiyotlarda "gibrid identiklik", "ko'p qatlamli identiklik" va "transmilliy identiklik" kabi tushunchalar keng qo'llanilmoqda. Ushbu nazariyalar yoshlarning bir vaqtning o'zida milliy, mintaqaviy va global madaniy makonlarga mansublik hissini boshdan kechirayotganligini ifodalaydi.

Yangi O'zbekiston sharoitida yoshlar identikligining shakllanishi milliy qadriyatlar, tarixiy xotira, madaniy meros va fuqarolik mas'uliyati bilan uzviy bog'liqdir. Milliy identiklikning mustahkamligi jamiyatning ma'naviy barqarorligi va ijtimoiy birdamligini ta'minlovchi muhim omillardan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Shu bois zamonaviy madaniy makonda yoshlar identikligini shakllantirish jarayonida milliy va umuminsoniy qadriyatlarning uyg'unligini ta'minlash, madaniy merosni asrash hamda raqamli kommunikativ makonning ijobiy imkoniyatlaridan samarali foydalanish muhim nazariy va amaliy vazifa sifatida namoyon bo'ladi.

Shunday qilib, nazariy tahlillar yoshlar identikligi zamonaviy madaniy makonning kommunikativ, aksiologik va madaniy ta'sirlari natijasida shakllanuvchi murakkab ijtimoiy-falsafiy fenomen ekanligini ko'rsatadi. Uning rivojlanish mexanizmlari shaxsning o'zini anglash jarayonlari bilan bir qatorda madaniy meros, kommunikativ tarmoqlar, global axborot oqimlari va qadriyatlar tizimining o'zaro integratsiyasi asosida namoyon bo'ladi. Natijada identiklik zamonaviy yoshlarning ijtimoiylashuvi, ma'naviy kamoloti va fuqarolik pozitsiyasini belgilovchi fundamental omillardan biri sifatida namoyon bo'lmoqda.

Xulosa. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, zamonaviy madaniy makonda yoshlar identikligining shakllanishi ko'p omilli va murakkab ijtimoiy-madaniy jarayon bo'lib, uning mazmuni globallashuv, raqamlashtirish, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal

rivojlanishi hamda madaniyatlararo kommunikatsiyaning kengayishi ta'sirida tobora yangicha xarakter kasb etmoqda. Yoshlar identikligi shaxsning muayyan ijtimoiy-madaniy makonga mansublik hissi, qadriyatlar tizimi, tarixiy xotira va madaniy merosga bo'lgan munosabati bilan belgilanadigan murakkab sotsiomadaniy hodisa sifatida namoyon bo'ladi. Tadqiqot davomida identiklikning shakllanishida madaniy-kommunikativ muhit, ta'lim va tarbiya institutlari, ommaviy axborot vositalari, raqamli platformalar hamda milliy va umuminsoniy qadriyatlarning o'zaro ta'siri muhim determinantlar ekanligi aniqlandi.

Nazariy tahlillar natijasida zamonaviy yoshlar identikligi an'anaviy identifikatsiya shakllaridan farqli ravishda ko'p qatlamli va dinamik xususiyatga ega ekanligi asoslandi. Milliy madaniyat, tarixiy xotira va ma'naviy meros yoshlarning barqaror identikligini ta'minlovchi fundamental asos bo'lib xizmat qilayotgan bo'lsa, global kommunikativ makon va raqamli madaniyat uning yangi mazmun va shakllarini vujudga keltirmoqda. Shu bilan birga, yoshlar identikligining rivojlanishi milliy va umuminsoniy qadriyatlarning uyg'unlashuvi, fuqarolik mas'uliyatining ortishi va madaniy o'zlikni anglash darajasining yuksalishi bilan chambarchas bog'liq ekanligi aniqlandi.

Umuman aytganda, zamonaviy madaniy makonda yoshlar identikligining shakllanish mexanizmlarini chuqur o'rganish Yangi O'zbekiston sharoitida ma'naviy barkamol, fuqarolik mas'uliyatiga ega, milliy va umuminsoniy qadriyatlarni uyg'un ravishda o'zlashtirgan yosh avlodni tarbiyalashning muhim nazariy va amaliy asoslarini yaratadi. Shu bois yoshlar identikligini rivojlantirish masalasi mamlakatning barqaror taraqqiyoti, madaniy xavfsizligi va intellektual salohiyatini yuksaltirishning strategik yo'nalishlaridan biri sifatida alohida ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Anderson, B. (2006). *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism* (Rev. ed.). London, UK: Verso.
2. Baudrillard, J. (1994). *Simulacra and Simulation*. Ann Arbor, MI: University of Michigan Press.
3. Beck, U. (2000). *What Is Globalization?* Cambridge, UK: Polity Press.
4. Castells, M. (2010). *The Power of Identity* (2nd ed.). Oxford, UK: Wiley-Blackwell.
5. Erikson, E. H. (1968). *Identity: Youth and Crisis*. New York, NY: W.W. Norton & Company.
6. Giddens, A. (1991). *Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age*. Stanford, CA: Stanford University Press.

7. Habermas, J. (1984). *The Theory of Communicative Action*. Vol. 1: Reason and the Rationalization of Society. Boston, MA: Beacon Press.
8. Huntington, S. P. (1996). *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*. New York, NY: Simon & Schuster.
9. James, W. (1890). *The Principles of Psychology* (Vol. 1). New York, NY: Henry Holt and Company.
10. Kassirer, E. (2004). *An Essay on Man: An Introduction to a Philosophy of Human Culture*. New Haven, CT: Yale University Press. (Original work published 1944).
11. Locke, J. (1997). *An Essay Concerning Human Understanding*. London, UK: Penguin Books.
12. Mead, G. H. (1934). *Mind, Self and Society*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
13. Mirziyoyev, Sh. M. (2021). *Yangi O'zbekiston strategiyasi*. Toshkent: O'zbekiston.
14. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. (2022, 28-yanvar). 2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning Taraqqiyot strategiyasi to'g'risida (PF–60-son Farmon).
15. Smith, A. D. (1991). *National Identity*. Reno, NV: University of Nevada Press.
16. Tajfel, H. (1981). *Human Groups and Social Categories: Studies in Social Psychology*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.